

УДК 37.013.42 : 378.147 (4)
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.272-279

Михнюк Сергій Вікторович

аспірант

кафедра управління та освітніх технологій

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м.Київ, Україна

serhiimykhnuk@nubip.edu.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5694-2396>

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Анотація. У статті розглянуто досвід підготовки майбутніх соціальних працівників у європейських країнах. Обґрунтовано роль і значення позитивного зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців в європейських країнах – Німеччині, Франції, Польщі, Британії; скандинавських країнах – Швеції, Нідерландах, Фінляндії. Метою статті є аналіз теорії та практики підготовки соціальних працівників у країнах Європи. З метою статті пов'язаний добір методів дослідження: аналізу – для вивчення наукових джерел з досліджуваної теми, порівняння – для пояснення наукових позицій різних авторів, інтерпретації – для здійснення наукового коментаря наукових джерел. Встановлено, що попри спільність окремих загальноєвропейських тенденцій професійної підготовки соціальних працівників, кожна з країн Європи має свій власний, неповторний досвід названої підготовки, і власну специфіку професійної діяльності соціальних працівників, зважаючи на пріоритетні соціальні проблеми в суспільстві. Виокремлено та окреслено основні пріоритети професійної підготовки соціальних працівників у європейських країнах, що сприяють формуванню готовності студентів до ефективної взаємодії у професійній сфері: варіативність навчальних програм, широке коло спеціалізацій, широкий перелік форм і методів навчання практичного спрямування, великий обсяг навчального часу на виробничі практики та ін. Відзначено, що важливе значення для професійної підготовки соціальних працівників має практика допрофесійної соціальної роботи на рівні волонтерства, участі в окремих соціальних проектах тощо, що є обов'язковою умовою до вступу на спеціальність «Соціальна робота» в багатьох країнах Європи. Сформульовано висновок, що в практиці професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у різних країнах студенти отримують необхідний комплекс знань, вмінь і навичок для реалізації взаємодії в різних її організаційних та змістових аспектах (насамперед, з різними суб'єктами соціального захисту), натомість педагогічний зміст такої взаємодії спеціально не виокремлюється.

Ключові слова: соціальний працівник; підготовка соціальних працівників; педагогічна взаємодія; професійна підготовка.

Вступ. Досвід підготовки соціальних працівників в Україні налічує всього три десятиліття. Аналізуючи специфіку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в Україні, не можемо не зважати на значний методологічний, методичний і практичний досвід, накопичений у різних країнах світу в цьому відношенні. Попри спільність окремих загальноєвропейських тенденцій професійної підготовки соціальних працівників, кожна з країн Європи має свій власний, неповторний досвід названої підготовки, і власну специфіку професійної діяльності соціальних працівників, зважаючи на пріоритетні соціальні проблеми в суспільстві. Ми зосередили увагу на кількох країнах Європи, що впроваджують інноваційні технології практичної підготовки соціальних працівників, керуючись критерієм накопиченого в цих зарубіжних країнах досвіду підготовки фахівців професії «соціальний працівник/соціальний педагог». Тому до цього переліку ввійшли, насамперед, Німеччина, Польща, Британія, Франція, та скандинавські країни, де, на нашу думку, найбільш успішно впроваджуються не лише інноваційні моделі соціальної роботи, а й новітні форми й методи професійної підготовки соціальних працівників. При цьому ми не використовуємо критерій належності європейських країн до першої чи наступних хвиль створення Європейського Союзу, враховуючи певну плинність самого поняття «ЄС» та невизначені прогнози його існування на майбутнє; ці прогнози формують сукупність соціальних проблем країн європейського співтовариства, а відтак – комплекс вимог до професійної кваліфікації соціальних працівників/педагогів.

Зазначимо, що результатом такого порівняльного аналізу вважаємо загальну оцінку ефективності підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до педагогічної взаємодії; припускаємо, однак, що в наявній науковій літературі навряд чи існують системні дослідження проблеми підготовки студентів до педагогічної взаємодії у зарубіжних країнах. Гіпотетично припускаємо натомість, що в практиці професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у різних країнах студенти отримують необхідний комплекс знань, вмінь і навичок для реалізації взаємодії в різних її організаційних та змістових аспектах (насамперед, з різними суб'єктами соціального захисту), натомість педагогічний зміст такої взаємодії спеціально не виокремлюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема різних аспектів професійної підготовки фахівців для соціальної сфери викликає неабиякий інтерес науковців, тому й погляди на цей процес з боку різних дослідників відрізняються за предметом наукового аналізу, оцінками й прогнозами розвитку цієї професії. Так, у дослідженні І. Савельчук [32] виокремлено провідні тенденції та періоди становлення професії соціального працівника; у дисертаційному дослідженні В. Савіцької [33] наголошено на діяльнісному (праксеологічному) характері професійної підготовки фахівців соціальної сфери в університеті; у статті С. Горбунової-Рубан та А. Андрющенко [17] виділено два рівні соціальної роботи (загальний та спеціальний). Я. Співак аналізує зміст підготовки соціальних працівників до соціального захисту молоді, наголошуючи на необхідності залучення найбільш ефективного зарубіжного досвіду практики такої

підготовки [36].

У зв'язку з цим **метою статті** є аналіз теорії та практики підготовки соціальних працівників у країнах Європи. З метою статті пов'язаний добір **методів дослідження**: аналізу – для вивчення наукових джерел з досліджуваної теми, порівняння – для пояснення наукових позицій різних авторів, інтерпретації – для здійснення наукового коментаря наукових джерел.

Виклад основного матеріалу. Як цілком справедливо зазначає Я. Співак, першими соціальними працівниками в Європі були благодійники та благодійні організації, а також філантропи, християнські служителі та різні релігійні організації [36].

Завдяки давній історії їх діяльності та накопиченому досвіду й нині функціонують численні загальноєвропейські організації соціального спрямування, що виступають як потужні стейкхолдери професійної підготовки соціальних працівників до різноманітних видів діяльності, в тому числі й взаємодії з іншими суб'єктами соціального захисту [3].

Підготовка соціальних працівників/педагогів у **Німеччині** визначається сферами їх професійної діяльності, до яких належать, передусім, сфера *освіти* (організація вільного часу учнів, сприяння участі молоді в національно-патріотичному русі, молодіжні організації), сфера соціальної *опіки* (притулки, дитячі будинки, будинки для людей похилого віку, хоспіси та ін.), сфера життєдіяльності *сім'ї* (сімейні консультації, ведення випадку в межах сім'ї, співпраця з середовищем клієнта та ін.), сфера *ресоціалізації* (ювенальна соціальна робота, ресоціалізація засуджених, соціальна допомога uzалежним тощо), сфера *недержавних організацій* (громадські організації у сфері соціального захисту, PR-діяльність та ін.).

Як і в інших країнах Європи, становлення професії соціального працівника відносять (І. Гриник [18], Е. Крузе [9], Н. Сайко [34]) до початку ХХ століття і пов'язують з появою перших шкіл соціальної освіти. Спочатку учнівський склад цих шкіл представляли переважно жінки; гендерний паритет у закладах середньої та вищої освіти, що здійснюють підготовку соціальних працівників, не встановився й до цього часу (власне, у всіх країнах Європи соціальна робота вважається переважно жіночою професією). І. Гриник виокремив основні здобутки системи підготовки соціальних працівників у Німеччині, а саме:

- варіативність навчальних програм та орієнтацію на індивідуалізацію професійної підготовки фахівців соціальної сфери;
- широке коло спеціалізацій з урахуванням усіх наявних в німецькому суспільстві соціальних проблем, що потребують втручання соціальних працівників;
- єдність теоретичної і практичної підготовки студентів [18, с.69].

Німецьку систему підготовки соціальних працівників, крім того, вирізняє суттєва практична спрямованість, що наближує досвід цієї країни до досліджуваної нами проблеми, адже формування необхідних для взаємодії професійних компетенцій (вмінь і навичок) здійснюється саме у процесі практичної підготовки фахівців соціальної сфери. Теоретична підготовка соціальних працівників до здійснення взаємодії з різними суб'єктами й об'єктами соціального захисту здійснюється фактично на вищому (четвертому в ієрархії) рівні – рівні університетської освіти. Загалом же названа система підготовки має чотири ступені:

1) *допрофесійний*, який можна вважати нефор-

мальним, оскільки ця підготовка здійснюється на базі благодійних організацій, таких як Червоний Хрест та ін.;

2) *ступінь професійних училищ* (4-6 семестрів), де здійснюється підготовка фахівців для системи соціальної опіки; важливо, що значне місце у змісті цієї підготовки займає формування вмінь і навичок ефективного спілкування соціальних працівників з дітьми з соціально незахищених груп, що можна вважати компонентом готовності до педагогічної взаємодії;

3) *середній спеціальний* (6-8 семестрів), що передбачає підготовку (переважно практичну) працівників дошкільних навчальних закладів, різного роду молодіжних центрів і соціальної опіки над дітьми в домашніх умовах; зміст такої підготовки також спрямований на формування комунікативних компетенцій студентів та їх здатності побудувати ефективну взаємодію з дітьми та підлітками на кожному етапі їх соціалізації;

4) *ступінь закладів вищої освіти* (8-12 семестрів), які фактично здійснюють підготовку фахівців соціальної сфери до викладацької діяльності та наукових досліджень, як кадрового потенціалу для попередніх трьох ступенів та сфери науки [34].

У дослідженні О. Пришляк окреслено основні напрями підготовки фахівців соціальної сфери, які, на відміну від українських нормативних освітніх реалій, охоплюють не лише соціальну роботу й соціальну педагогіку, але й соціальну політику, психологію, педагогіку, сферу здоров'я, соціальне управління тощо [31].

Як свідчать наукові дослідження І. Гриника, Н. Сайко та ін., зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів у Німеччині досить різнобічний і залежить від конкретної спеціалізації, яку обрав той чи інший студент. Серед навчальних дисциплін превалюючу позицію займають предмети практичного характеру, як-от: основи охорони здоров'я, основи домашнього господарства, основи харчування, практика соціального догляду, догляд за помешканням, музика, художні та ремісничі заняття тощо. Як бачимо, спеціальних навчальних дисциплін, які б передбачали формування вмінь і навичок ефективної педагогічної взаємодії, в зміст підготовки немає; водночас спрямованість змісту практичних занять може бути охарактеризована як така, що має забезпечити означені вміння й навички, у поєднанні з певними теоретичними знаннями про взаємодію як різновид діяльності соціального працівника.

На рівні вищої освіти натомість велике значення приділяється вивченню психології, педагогіки, соціології, естетики та комунікації, PR-технологій, а на практичних заняттях реалізуються методи дискусії, рольових ігор, роботи в малих групах, бесіди, – що дозволяє розвивати у студентів здатність взаємодіяти з іншими суб'єктами освітнього процесу та формувати навички ефективної комунікації в соціальній сфері [1]. Важливим вважаємо той факт, що в німецьких навчальних закладах, які здійснюють підготовку соціальних працівників, поступово скорочується кількість теоретичних (лекційних) занять, натомість зростає кількість часу на практичну підготовку та вивчення студентами дисциплін за вибором – відповідно до обраної спеціалізації. Н. Абашкіна вважає ще однією важливою тенденцією прагнення студентів поєднувати кілька спеціалізацій для досягнення більш високої ваги своєї професійної підготовки на ринку праці [13].

Система професійної підготовки соціальних

працівників у Польщі викликає значний інтерес вітчизняних дослідників – і з огляду на територіальну близькість, і з причини спільності багатьох соціальних проблем в наших країнах (частково подоланих у Польщі й існуючих ще в Україні), і внаслідок ментальної схожості та соціокультурної близькості наших народів. Так, С. Когут досліджує зміст професійної підготовки фахівців соціальної сфери у Польщі, відзначивши велику кількість актуальних для України спеціальностей і спеціалізацій, як, наприклад: соціальний працівник у галузі побудови кар'єри та неперервної освіти (*doradztwo zawodowe i edukacja ustawiczna*), дошкільний соціальний педагог (*pedagogika rewaliacyjna i edukacja przedszkolna*) та ін. [22]. Ж. Шевченко досліджує зміст та особливості практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у польських вишах [38]; С. Кубицький досліджує європейські характеристики професійної підготовки соціальних працівників у Республіці Польща [25]. У науковій публікації Т. Коленіченко та М. Сидоренко відображено специфіку соціального захисту людей похилого віку та особливості підготовки соціальних працівників до такого виду діяльності [23].

Великий інтерес проблема професійної підготовки до практичної діяльності в соціальній сфері (в тому числі й до ефективної взаємодії в професійній діяльності) викликає і в польських учених: А. Каниос [5], Е. Кантовіч [6], А. Корлак-Лукашевіч [8] та ін. Польська система професійної підготовки фахівців соціальної сфери має значний історично укладений досвід здійснення (від першої в країні школи соціальної роботи, заснованої Хеленою Радлінською у 1925 році). Окремі науковці (наприклад, Е. Кантовіч [6]) відзначають, що професійні знання соціального працівника складаються зі знань з досвіду і знань, наданих закладом освіти у процесі навчання. Водночас до проблем професійної підготовки в Польщі дослідниця відносить низький статус бакалавра соціальної роботи порівняно з іншими професіями типу «Людина-Людина» – педагога, психолога, соціолога. А. Корлак-Лукашевіч відзначає, що з 1995 року в Польщі було зроблено спробу уніфікувати професійні компетентності майбутніх соціальних працівників, яких вони мають набути в процесі професійної підготовки:

- методологічні, соціальні вміння;
- вміння й навички, пов'язані з використанням знань польського права;
- вміння залучати компетентні соціальні інституції до вирішення проблем клієнта;
- управлінські вміння та здатність приймати рішення;
- вміння реалізувати дослідницькі методики і техніки, використовувати фахову літературу [8, с.106].

Е. Кантовіч вважає, що існує необхідність заснування спеціального навчального предмета для майбутніх соціальних працівників, який би уможливив створення системи теоретичних категорій і понять, методології і концепції досліджень – науки соціальної роботи (*Social Work Science*). До основних напрямів соціальної роботи, що мають бути відображені в цій дисципліні, науковець віднесла опіку, виховання, ресоціалізацію, анімацію, терапію. Зважаючи на значення ефективної взаємодії в професійній діяльності соціального працівника, дослідниця вважає, що педагогічний сенс такої взаємодії можна досягнути «взявши до уваги педагогічні цінності, за яких соціальна робота – що є реакцією суспільства на негативні явища соціального виключення осіб і груп – ініціює позитивні зміни та підтримку, що уможливує

розвиток» [6, с.31].

А. Каниос, досліджуючи проблеми в професійній підготовці та діяльності соціальних працівників у Польщі, наголошує, що практичні фахівці соціальної сфери відзначають завелику кількість клієнтів, з якими неможливо організувати ефективну взаємодію, та значний обсяг часу на роботу з документами, що йде не на користь безпосередньому спілкуванню та консультуванню клієнтів [5, с. 200]. Також серед труднощів фахівці називають проблеми у співпраці з іншими соціальними установами та закладами, іншими службами та осередками соціального захисту, що також свідчить про не досить ефективну взаємодію цих інституцій з вирішення соціальних проблем клієнтів. Взаємодія з клієнтами, на думку фахівців соціальної сфери, утруднена негативним відношенням до чиновників з боку більшості суспільства, емоційною інфантильністю частини фахівців, їх швидким професійним вигоранням та ін. [5, с. 201].

Важливу думку стосовно проблеми ефективної взаємодії в соціальній роботі висловлює Я. Пекарський: «дискусійною в формуванні професійних знань є кількість мов, котрими оперує соціальний працівник у дослідницькому полі чи в практиці професійної діяльності, наприклад, мова клієнта в безпосередньому контакті з соціальним працівником, аналітична мова, теоретична чи інформаційна, а також мова моральних установок» [10].

Зуважимо, що спеціальних навчальних дисциплін, які сприяють формуванню у майбутніх соціальних працівників готовності до педагогічної взаємодії, у Польщі немає. Традиційно студенти вивчають: історію і методику соціальної роботи, аксіологію соціальної роботи, вступ до соціології, соціальну педагогіку, соціальну політику, психологію, право, соціальну медицину, основи управління, відомості про громадянське суспільство, етапи розвитку людини, актуальні проблеми соціальної сфери та ін. [11]. Щоправда, у багатьох університетах до дисциплін за вибором студента (частка яких складає близько 50% від загального часу на академічну підготовку) долучаються такі навчальні дисципліни, як «Комунікація і суб'єктність у соціальній роботі», «Професійна комунікація соціального працівника» тощо, які, без сумніву, позитивно впливають на формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери та їхню здатність до ефективної взаємодії в професійному середовищі.

Підготовка соціальних працівників у закладах вищої освіти у Польщі знаходиться у постійному стані реформування, починаючи з 20-х рр. ХХ століття. Як тенденція спостерігається фрагментарний характер підготовки майбутніх соціальних працівників до реалізації різних форм взаємодії у професійній діяльності. Важливе значення для формування готовності до цього виду діяльності мають дисципліни за вибором студента, серед яких є прямо чи опосередковано орієнтовані на формування відповідних комунікативних навичок та навичок ефективної взаємодії.

Британський досвід професійної підготовки соціальних працівників свідчить про схожі з іншими країнами тенденції в побудові змісту освіти на різних її рівнях та досліджується численними вченими: О. Бартош [14]; Дж. Блуветт, Дж. Льюїс, Дж. Танстіл [2]; Г. Скачкова [35]; І. Фергюсон, Р. Вудвард [4] та ін. У Великобританії підготовка соціальних працівників здійснюється в коледжах та університетах. Однак суттєвою відмінністю можна вважати вимогу до вступників на бакалаврат у наявності в них практики соціальної роботи чи соціально-педагогічної діяльності (наприклад, по догляду за хворими чи особа-

ми з інвалідністю, у волонтерській діяльності). Для вступу ж до магістратури з соціальної роботи потрібен дворічний практичний досвід в сфері соціальної роботи. Студенти бакалаврату вивчають низку теоретичних дисциплін (переважно у 1-2 семестрі), фахові дисципліни (у 3-4 семестрах), та отримують потужну практичну підготовку до обраної спеціалізації у 5-6 семестрі. Особливе місце серед форм і методів навчання відіграють студентські соціальні проекти та кейси, і також ігрові форми роботи та експериментальні семінари [14]. Проте уже в 4 семестрі студенти виконують значну практичну соціальну роботу, спрямовану, крім інших вмінь і навичок, на здатність реалізувати ефективну комунікативну взаємодію – вони працюють з сім'ями та окремими соціальними групами, виконують обов'язки помічників соціальних працівників у різних денних центрах, в ювенальній юстиції, а також за місцем проживання дітей та молоді.

О. Загайко, аналізуючи специфіку професійної підготовки соціальних працівників до діяльності в системі загальної середньої освіти, вважає певним недоліком стійке скорочення часу на викладання лекцій, а також невелику частку загальноосвітніх предметів у змісті їх підготовки [20, с.10]. На нашу думку,

це не можна вважати недоліком, оскільки в такому разі зростає рівень практичної/прикладної підготовки майбутніх соціальних працівників, які покликані забезпечити ефективну взаємодію з учнями та вчителями у системі британської середньої освіти.

Як свідчить дослідження О. Бартош, соціальні працівники у Британії повинні мати високий рівень готовності до виконання функцій, що мають відношення до ефективної взаємодії, а саме:

- оцінювати стан клієнта та сутність його проблеми, яка потребує втручання соціального працівника;
- проведення відповідних діагностичних методик з сім'ями, особами, соціальними групами стосовно сутності їхніх соціальних проблем;
- надання необхідної консультативної підтримки та вчасне інформування клієнтів;
- спрямування клієнта/клієнтів до інших фахівців та соціальних установ;
- участь у діяльності міждисциплінарних груп з вирішення соціальних проблем клієнта тощо [14, с.13].

Вважаємо, що названі функції передбачають набуття студентами вмінь і навичок ефективної взаємодії, що відображено нами в таблиці 1.

Таблиця 1.

Функції соціального працівника у Британії, що потребують формування готовності до ефективної взаємодії

Функція соціального працівника	Зв'язок з формуванням готовності до ефективної взаємодії
Оцінювати стан клієнта та сутність його проблеми, яка потребує втручання соціального працівника	Процедура оцінки соціального стану клієнта та сутності його проблеми потребує сформованих навичок взаємодії як із самим клієнтом, так і з представниками інших соціальних закладів та суб'єктів соціального середовища клієнта – його сім'ї, комунікативного поля, представників юридичних, медичних, освітніх закладів та ін.
Проведення відповідних діагностичних методик з сім'ями, особами, соціальними групами стосовно сутності їхніх соціальних проблем; здійснення співпраці в середовищі клієнта	Значна частина діагностичних методик мають якісний характер, тобто потребують здатності соціального працівника до ведення інтерв'ю, діалогу та інших форм комунікативної взаємодії, на підставі чого складається загальна діагностична оцінка соціальної ситуації клієнта. Співпраця в середовищі клієнта потребує сформованих вмінь і навичок взаємодії з різними суб'єктами, заангажованими в соціальну ситуацію клієнта
Надання необхідної консультативної підтримки та вчасне інформування клієнтів; надання клієнтам можливості самостійного вирішення проблем; допомога клієнтам у веденні переговорів	Процес консультування соціальним працівником клієнта передбачає сформованість навичок активного емпатійного слухання, налагодження емоційно-комунікативного контакту, ефективної риторики та ін.
Спрямування клієнта / клієнтів до інших фахівців та соціальних установ	Названа функція передбачає наявність ефективної взаємодії соціального працівника з представниками і фахівцями інших соціальних закладів, установ та служб
Участь у діяльності міждисциплінарних груп з вирішення соціальних проблем клієнта тощо	Реалізація цієї функції можлива за умови сформованості у соціального працівника знань, вмінь і навичок ефективної взаємодії з колегами з інших галузей діяльності (охорони здоров'я, правової сфери, освіти, економіки тощо) з метою проведення консиліуму стосовно сутності соціальних проблем клієнта та можливості їх вирішення

[Джерело: розроблено автором]

Французька модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників стала об'єктом дослідження численних вітчизняних учених (Н. Голова [16]; Т. Кашпірева [21]; Г. Лещук [28] та ін.).

Н. Голова виділила в цілісній системі означеної підготовки кілька провідних принципів професійної підготовки соціальних працівників (почерговості, трансверсальності, знання соціальної діяльності, модульної організації навчання, свідомості й активності), які безпосередньо впливають на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери у Франції, як і в будь-якій іншій країні [16, с.64–65]. Зазначимо, однак, що названі принципи мають різнорядний зміст, стосуються

різних сфер професійної підготовки фахівців. Найближчими до проблеми нашого дослідження можемо вважати принцип *трансверсальності* та принцип *знання соціальної діяльності*. За принципом трансверсальності у французьких навчальних закладах здійснюється підготовка соціальних працівників за суміжними спеціальностями, а вивчення основ загальнонаукових дисциплін та дисциплін загальної фахової підготовки сприяє накопиченню професійних знань з різної тематики, в тому числі й з проблем взаємодії у соціальному середовищі. Принцип знання соціальної діяльності дозволяє враховувати попередній досвід діяльності в соціальній сфері кожного зі студентів, адже обов'язковою умовою прийому

на бакалаврат з соціальної роботи переважною більшістю університетів є попередня участь у соціальних проєктах, волонтерська діяльність, досвід соціальної опіки й допомоги соціально виключеним особам і групам.

Майбутні соціальні працівники у ЗВО Франції мають бути підготовлені до професійної діяльності й взаємодії у різних сферах життєдіяльності: сфері освіти, на виробництві, у системі охорони здоров'я, в центрах зайнятості, спеціалізованих виховних закладах, недержавних організаціях, за місцем проживання осіб різного віку тощо. Тому проблема взаємодії у системі соціального захисту не може не розглядатися у змісті професійної підготовки соціальних працівників. Як свідчить дослідження В. Поліщук та Г. Борозної, у складі професійної компетентності соціального працівника найчастіше виділяють три основні компоненти: гуманістичне спрямування особистості, компетенції у сфері соціальної роботи та суміжних сферах діяльності, та здатність до ефективної взаємодії та побудови доцільних професійних відносин у всіх напрямках діяльності [30].

Підготовка соціальних працівників, як і в інших країнах Європи, здійснюється на допрофесійному, початковому, середньому та вищому рівні, причому особливого значення набувають практично орієнтовані форми навчання, що сприяють формуванню готовності до взаємодії у соціальній сфері – робота в групах аналізу, ігрові форми роботи, проєктне навчання тощо [27].

Скандинавські країни накопичили чи не найбільш ефективні моделі надання соціальних послуг (Е. Аалтонен [12]; К. ван Дам [19]; О. Кравченко [24]; А. Кулікова [26]; П. де Нойер [29] та ін.), тому в певному сенсі підготовка соціальних працівників у цих країнах вважається оптимальною.

У **Швеції** практика підготовки соціальних працівників на рівні бакалаврату займає 8 семестрів. У перший рік навчання студенти опановують теоретичні засади соціальної роботи, у 3-4 семестрі – основи права, психології, соціальної політики, а також методику і технології соціальної роботи. Наступний семестр присвячений проходженню практики соціальної роботи безпосередньо в соціальних закладах та установах соціального захисту. Провідне місце в практичній підготовці студентів до майбутньої професійної діяльності належить наставникам виробничих практик, які по їх завершенню мають оцінити рівень сформованості практичних вмінь і навичок майбутніх фахівців соціальної сфери. Після проходження 20-тижневої практики студенти впродовж наступних трьох семестрів закріплюють отримані знання відповідно до обраної спеціалізації. Спеціалізація безпосередньо впливає й на вибір місця проходження практики [24].

Випускники спеціальності «Соціальна робота» чи «Соціальна педагогіка» у Швеції можуть працювати в кризових центрах, молодіжних центрах, закладах освіти і охорони здоров'я, притулках, будинках для людей похилого віку та ін. Проте основна увага в ході професійної підготовки приділяється формуванню компетенцій студентів у здійсненні *превентивної* соціально-консультативної допомоги, що, в свою чергу, потребує сформованої готовності до ефективної взаємодії з усіма суб'єктами соціального захисту.

В **Нідерландах** професійна підготовка соціальних працівників здійснюється як у середніх спеціальних, так і вищих навчальних закладах. Як свідчить дослідження О. Кравченко [24], голландські студенти обирають для вивчення цілий комплекс креативних навчальних дисциплін, що стимулює

розвиток їхніх професійних компетенцій; навчання відбувається переважно в малих групах, і студенти мають можливість в ігровій формі вирішувати практичні завдання професійної діяльності; зрозуміло, що ці завдання (переважно запозичені з реальної практики соціальної роботи) прямо чи опосередковано стосуються формування навичок ефективної взаємодії соціального працівника і клієнта. Досвід Нідерландів значущий для вітчизняної системи підготовки фахівців соціальної сфери ще й потужною участю стейкхолдерів у проєктуванні змісту професійної підготовки названих фахівців (різні види виробничої практики займають близько половини навчального часу).

Підготовка фахівців соціальної сфери у **Фінляндії** відрізняється від практики сусідніх країн наявністю широкого неформального сектора професійної освіти у соціальній сфері. Так, як свідчать дослідження І. Боднарук [15], Е. Кантовіч [7], О. Кравченко [24], А. Старшинової [37] та ін., альтернативний рівень навчання соціальній роботі передбачає позауніверситетські форми освіти, де майбутні (або реальні) фахівці соціальної сфери мають можливість отримати навички професійної діяльності, значущі для їх безпосередньої спеціалізації. Натомість у системі університетської освіти основний акцент зроблено на зростання академізму й наукової складової професійної підготовки соціальних працівників. Як свідчить дослідження І. Боднарук, зниження практичного компонента в підготовці соціальних працівників не сприяє засвоєнню ґрунтовних знань про поведінку особистості, специфіку взаємодії з клієнтами, індивідуальний підхід до кожного випадку тощо [15, с. 31].

Висновки. Таким чином, нами проаналізовано окремі аспекти теорії і практики підготовки майбутніх соціальних працівників в європейських країнах у контексті формування у них готовності до ефективної взаємодії у різних сферах професійної діяльності. Обґрунтовано роль і значення позитивного зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців в європейських країнах – Німеччині, Франції, Польщі, Британії, скандинавських країнах. Відзначено, що попри спільність окремих загальноєвропейських тенденцій професійної підготовки соціальних працівників, кожна з країн Європи має свій власний, неповторний досвід названої підготовки, і власну специфіку професійної діяльності соціальних працівників, зважаючи на пріоритетні соціальні проблеми в суспільстві.

Встановлено основні пріоритети професійної підготовки соціальних працівників у європейських країнах, що сприяють формуванню готовності студентів до ефективної взаємодії у професійній сфері: варіативність навчальних програм, широке коло спеціалізацій, широкий перелік форм і методів навчання практичного спрямування, великий обсяг навчального часу на виробничі практики та ін. Відзначено, що важливе значення для професійної підготовки соціальних працівників має практика допрофесійної соціальної роботи на рівні волонтерства, участі в окремих соціальних проєктах тощо, що є обов'язковою умовою до вступу на спеціальність «Соціальна робота» в багатьох країнах Європи.

Сформульовано висновок, що в практиці професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у різних країнах студенти отримують необхідний комплекс знань, вмінь і навичок для реалізації взаємодії в різних її організаційних та змістових аспектах (насамперед, з різними суб'єктами соціального захисту), натомість педагогічний зміст такої взаємодії спеціально не виокремлюється.

Список використаної літератури

1. Badry G., Buchka M., Knapp R. *Padagogik Grundlagen und Arbeitsfelder*. Berlin: Luchterhand, 1992. 389 s.
2. Blewett J. *The Changing Roles and Tasks of Social Work: A Literature Informed Discussion Paper*. London: General Social Care Council, 2007. 45 p.
3. Brouns H.J., Kramer D. Social Work Education in Europe. In Brouns H.J., Kramer D. (Eds.). *A Comprehensive Description of Social Work Education in 21 European Countries*. Frankfurt am Main: Deutscher Verein for öffentliche und private Fürsorge, 1986. 585 p.
4. Ferguson I. *Radical Social Work in Practice: Making a Difference*. Bristol: The Policy Press, 2009. 192 p.
5. Kanios A. Trudności w pracy zawodowej pracowników socjalnych – wybrane konteksty. *Annales. Universitatis Mariae Curie – Skłodowska*. 2017. Vol. XXX, 3. S. 195–204.
6. Kantowicz E. Akademicka edukacja do pracy socjalnej w Polsce w perspektywie nowych wyzwań. *Annales. Universitatis Mariae Curie – Skłodowska*, 2016. Vol. XXIX, 1. S. 27–38.
7. Kantowicz E. Edukacyjne wymiary profesjonalizacji pracy socjalnej. *Annales. Universitatis Mariae Curie – Skłodowska*, 2017. Vol. XXVI, 1-2. S. 133–146.
8. Korlak-Lukaszewicz A. Kształcenie Zawodowe Pracowników Socjalnych W Polsce I Stanach Zjednoczonych. *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities*. 2017. No 2. S. 103–116.
9. Kruse E. Professionalisierung durch Akademisierung? – Hauptstationen der Entwicklung der Ausbildung in der Sozialen Arbeit. In P. Hammerschmidt, J. Sagebiel (Eds.). *Professionalisierung im Widerstreit. Zur Professionalisierungsdiskussion in der Sozialen Arbeit – Versuch einer Bilanz*. Neu-Ulm: AG SPAK, 2010. S. 43–58.
10. Piekarski J. Problem wiedzy profesjonalnej w pracy socjalnej. In E. Marynowicz-Hetka, A. Wagner, J. Piekarski (eds.). *European Dimensions in Training and Practice of the Social Professions*. Katowice: Wydawnictwo Śląsk, 1999. S.243.
11. Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku, Dz.U.2004, nr 64, poz. 593. Tekst ujednolicony (z aktualnymi zmianami), [w:] Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040640593> (дата звернення: 25.03.2021).
12. Aaltonen E. Система соціального захисту і соціальної освіти у Фінляндії. *Соціальна політика і соціальна робота*. 1998. № 1-2. С.31–39.
13. Абашкіна Н. В. Підготовка соціальних педагогів у Німеччині: методичні рекомендації щодо удосконалення підготовки соціальних педагогів в Україні на основі використання німецького досвіду. Київ: Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. 2003. 23 с.
14. Бартош О. П. До проблеми професійної підготовки соціальних працівників у Великій Британії. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 28. С.13–18.
15. Боднарук І. І. Зарубіжний і вітчизняний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 29. С.29–33.
16. Голова Н. І. Принципи підготовки соціальних працівників до майбутньої професійної діяльності у Франції. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 1 (40). С.63–66.
17. Горбунова-Рубан С. А., Андрущенко А. И. Подготовка специалистов социальной работы в Украине: проблемы и пути их решения. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2015. Вип. 35. С. 55-59.
18. Гриник І. Розвиток системи професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників у Німеччині. *Людознавчі студії. Педагогіка*. 2014. Вип. 29 (2). С. 66–74.
19. Дам К. Ван. Некоторые особенности образования по социальной работе в Наймегене (Нидерланды). *Журнал исследований социальной политики*. 2004. Т. 2. № 3. С.377–382.
20. Загайко О. В. Підготовка працівників соціальних служб для середніх загальноосвітніх навчальних закладів Великої Британії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 2008. 20 с.
21. Кашпирева Т. В. Модернизация образования специалистов социальной сферы в системе многоуровневой подготовки студентов во Франции: дисс. кандидата пед. наук : 13.00.08. Тула, 2004. 214 с.
22. Когут С. Я. Змістові аспекти підготовки фахівця зі спеціальності «Андрагогіка» (з досвіду Польщі). *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*. 2013. № 30 (283). С.48–54.
23. Колениченко Т. І., Сидоренко М. В. Методологічні принципи дослідження особливостей соціальної роботи з людьми похилого віку в Республіці Польща. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2016. № 1 (7). С.53–62.
24. Кравченко О. Професійна підготовка соціальних працівників: досвід Скандинавських країн. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Сер. Педагогічні науки*. 2017. № 1 (350). С.150–158.
25. Кубіцький С. О. Професійна підготовка та професійні характеристики соціальних працівників у Республіці Польща на тлі європейського досвіду. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2017. № 11. С.58–63.
26. Кулікова А. Є. Місце підготовки соціальних працівників у системі вищої освіти Швеції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05. Луганськ, 2009. 20 с.
27. Лещук Г. В. Система професійної підготовки соціальних працівників у Франції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Тернопіль, 2009. 20 с.
28. Лещук Г. В. Особливості організації практичної підготовки соціальних працівників у Франції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2005. № 2. С.111–115.
29. Пол де Нойер. Система соціального забезпечення в Нідерландах. *Соціальна політика і соціальна робота*. 1999. № 2. С.28–39.
30. Поліщук В. А., Борозна Г. В. Соціальний працівник Франції: сфера професійної діяльності та функції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2000. № 6. С.35–38.
31. Пришляк О. Ю. Соціальна політика і соціальна педагогіка у Німеччині. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2007. Вип. 47. С.177–181.
32. Савельчук І. Б. Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції. *Вісник Житомирського державного університету*. 2016. Вип. 1 (83). С.120–125.
33. Савіцька В. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на засадах праксеологічного підходу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2015. 20 с.
34. Сайко Н. Система професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Вип. 19. С.385–390.
35. Скачкова Г. Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з особами, що мають особливі освітні потреби. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1-2. С.116–128.
36. Співак Я. О. Професійна підготовка соціальних працівників із соціального захисту прав молоді: міжнародний досвід. URL: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2\(37-38\)/syommd.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/syommd.PDF) (дата звернення: 25.03.2021).

37. Старшинова А. В. Тенденции образования в области социальной работы: изучая европейский опыт. *Журнал исследований социальной политики*. 2004. Т. 2. № 3. С. 363-376.
38. Шевченко Ж. М. Практична спрямованість професійної підготовки соціального працівника у вищій школі Польщі. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. 2018. Вип. 9. С.183–193.

References

- Badry, G., Buchka, M., & Knapp, R. (1992). *Pädagogik Grundlagen und Arbeitsfelder*. Luchterhand. [in German].
- Blewett, J. (2007). *The Changing Roles and Tasks of Social Work: A Literature Informed Discussion Paper*. General Social Care Council.
- Brouns, H.J., Kramer, D. (1986). Social Work Education in Europe. In Brouns H.J., Kramer D. (Eds.). *A Comprehensive Description of Social Work Education in 21 European Countries*. Frankfurt am Main: Deutscher Verein for öffentliche und private Fürsorge.
- Ferguson, I. (2009). *Radical Social Work in Practice: Making a Difference*. The Policy Press.
- Kanios, A. (2017). Trudności w pracy zawodowej pracowników socjalnych – wybrane konteksty [Difficulties in the work of social workers – selected contexts]. *Annales. Universitatis Mariae Curie – Skłodowska*, 30, 195–204. [in Polish].
- Kantowicz, E. (2016). Akademicka edukacja do pracy socjalnej w Polsce w perspektywie nowych wyzwań [Academic education for social work in Poland in the perspective of new challenges]. *Annales. Universitatis Mariae Curie – Skłodowska*, 29, 27–38. [in Polish].
- Kantowicz, E. (2017). Edukacyjne wymiary profesjonalizacji pracy socjalnej [Educational dimensions of professionalization of social work]. *Annales. Universitatis Mariae Curie – Skłodowska*, 26, 133–146. [in Polish].
- Korlak-Lukaszewicz, A. (2017). Kształcenie Zawodowe Pracowników Socjalnych W Polsce I Stanach Zjednoczonych [Vocational Education of Social Workers in Poland and the United States]. *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities*, 2, 103–116. [in Polish].
- Kruse, E. (2010). Professionalisierung durch Akademisierung? – Hauptstationen der Entwicklung der Ausbildung in der Sozialen Arbeit [Professionalization through academization? – Main stages in the development of social work training. Professionalization in conflict]. In P. Hammerschmidt, J. Sagebiel (Eds.). *Professionalisierung im Widerstreit. Zur Professionalisierungsdiskussion in der Sozialen Arbeit – Versuch einer Bilanz* [On the professionalization discussion in social work – attempt to take stock] (pp.43–58). AG SPAK. [in German].
- Piekarski, J. (1999). Problem wiedzy profesjonalnej w pracy socjalnej [The problem of professional knowledge in social work. European Dimensions in Training and Practice of the Social Professions]. In E.Marynowicz-Hetka, A.Wagner, J.Piekarski (eds.). *European Dimensions in Training and Practice of the Social Professions*. Wydawnictwo Śląsk. [in Polish].
- Ustawa o pomocy społecznej [Act on social assistance]. (2004). Tekst ujednolicony (z aktualnymi zmianami). Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040640593> (дата звернення: 25.03.2021). [in Polish].
- Aaltonen, E. (1998). Systema sotsialnoho zakhystu i sotsialnoi osvity u Finliandii [The system of social protection and social education in Finland]. *Sotsialna polityka i sotsialna robota*, 1–2, 31–39. [in Ukrainian].
- Abashkina, N.V. (2003). *Pidhotovka sotsialnykh pedahohiv u Nimechchyni: metodychni rekomendatsii shchodo udoskonalennia pidhotovky sotsialnykh pedahohiv v Ukraini na osnovi vykorystannia nimetskoho dosvidu* [Training of social educators in Germany: guidelines for improving the training of social educators in Ukraine based on the use of German experience]. In-t pedahohiky i psykholohii prof. osvity APN Ukrainy. [in Ukrainian].
- Bartosh, O.P. (2013). Do problemy profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv u Velykii Brytanii [To the problem of professional training of social workers in Great Britain]. *Scientific Bulletin of uzhhorod univeristy. Series: Pedagogy. Social Work*, 28, 13–18. [in Ukrainian].
- Bodnaruk, I.I. (2013). Zarubizhnyi i vitchyzniani dosvid pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do profesiinoi diialnosti [Foreign and domestic experience in training future social workers for professional activities]. *Scientific Bulletin of uzhhorod univeristy. Series: Pedagogy. Social Work*, 29, 29–33. [in Ukrainian].
- Holova, N.I. (2017). Pryntsyipy pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv do maibutnoi profesiinoi diialnosti u Frantsii [Principles of training social workers for future professional activity in France]. *Scientific Bulletin of uzhhorod univeristy. Series: Pedagogy. Social Work*, 1 (40), 63–66. [in Ukrainian].
- Gorbunova-Ruban, S.A., & Andryushchenko, A.I. (2015). Podgotovka social'nyh rabotnikov v Ukraine: problemy i puti ih resheniya [Training of social workers in Ukraine: problems and solutions]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N.Karazina*, 35, 55–59. [in Russian].
- Hrynyk, I. (2014). Rozvytok systemy profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv u Nimechchyni [Development of the system of professional training of social educators and social workers in Germany]. *Liudynoznavchi studii. Pedahohika*, 29 (2), 66–74. [in Ukrainian].
- Dam, K. Van. (2004). Nekotorye osobennosti obrazovaniya po social'noj rabote v Najmegene (Niderlandy) [Some features of social work education in Nijmegen (Netherlands)]. *Zhurnal issledovaniy social'noj politiki*, 3, 377–382. [in Russian].
- Zahaiko, O.V. (2008). *Pidhotovka pratsivnykiv sotsialnykh sluzhb dlia serednikh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Velykoi Brytanii* [Training of social workers for secondary schools in Great Britain] [Extended abstract of Candidate dissertation]. Kharkiv National Pedagogical University named after G.Skovoroda. [in Ukrainian].
- Kashpireva, T.B. (2004). *Modernizatsiya obrazovaniya specialistov social'noj sfery v sisteme mnogourovnevoj podgotovki studentov vo Francii* [Modernization of education of specialists in the social sphere in the system of multilevel training of students in France] [Unpublished Candidate dissertation]. Tula Sate Pedagogical University named after N.Tolstoy. [in Russian].
- Kohut, S.Ya. (2013). Zmistovi aspekty pidhotovky fakhivtsia zi spetsialnosti «Andrahohika» (z dosvidu Polshchi) [Semantic aspects of training a specialist in the specialty «Andragogy» (from the experience of Poland)]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria: Pedahohichni nauky*, 30 (283), 48–54. [in Ukrainian].
- Kolenichenko, T.I., & Sydorenko, M.V. (2016). Metodolohichni pryntsyipy doslidzhennia osoblyvostei sotsialnoi roboty z liudmy pokhyloho viku v Respublitsi Polshcha [Methodological principles of research of features of social work with elderly people in the Republic of Poland]. *Problemy sotsialnoi roboty: filosofiia, psykholohiia, sotsiologiia*, 1 (7), 53–62. [in Ukrainian].
- Kravchenko, O. (2017). Profesiina pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv: dosvid Skandinavskyykh krain [Vocational training of social workers: the experience of the Scandinavian countries]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky. Seria: Pedahohichni nauky*, 1 (350), 150–158. [in Ukrainian].
- Kubitskiy, S.O. (2017). Profesiina pidhotovka ta profesiini kharakterystyky sotsialnykh pratsivnykiv u Respublitsi Polshcha na tli yevropeiskoho dosvidu [Professional training and professional characteristics of social workers in the Republic of Poland against the background of European experience]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*, 11, 58–63. [in Ukrainian].
- Kulikova, A.Ye. (2009). *Mistse pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv u systemi vyshchoi osvity Shvetsii* [The place of training of social workers in the system of higher education in Sweden] [Extended abstract of Candidate dissertation]. Luhansk National

- university named after T.Shevchenko. [in Ukrainian].
27. Leshchuk, H.V. (2009). *Systema profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv u Frantsii* [The system of professional training of social workers in France] [Extended abstract of Candidate dissertation]. V.Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University. [in Ukrainian].
 28. Leshchuk, H.V. (2005). Osoblyvosti orhanizatsii praktychnoi pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv u Frantsii [Features of the organization of practical training of social workers in France]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seria: Pedahohika*, 2, 111–15. [in Ukrainian].
 29. Pol de Noier. (1999). Systema sotsialnoho zabezpechennia v Niderlandakh [Social security system in the Netherlands]. *Sotsialna polityka i sotsialna robota*, 2, 28–39. [in Ukrainian].
 30. Polishchuk, V.A., & Borozna, H.V. (2000). Sotsialnyi pratsivnyk Frantsii: sfera profesiinoi diialnosti ta funktsii [French social worker: sphere of professional activity and function]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 6, 35–38. [in Ukrainian].
 31. Pryshliak, O.Yu. (2007). Sotsialna polityka i sotsialna pedahohika u Nimechchyni [Social policy and social pedagogy in Germany]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seria: Pedahohichni nauky*, 47, 177–181. [in Ukrainian].
 32. Savelchuk, I.B. (2016). Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv za suchasnykh umov: innovatsiini tendentsii [Training of social workers in modern conditions: innovative trends]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu*, 1 (83), 120–125. [in Ukrainian].
 33. Savitska, V.V. (2015). *Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do profesiinoi diialnosti na zasadakh prakseolohichnoho pidkhodu* [Preparation of future social workers for professional activity on the basis of praxeological approach]. [Extended abstract of Candidate dissertation]. Rivne National University of Water Management and Nature Management. [in Ukrainian].
 34. Saiko, N. (2017). Systema profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv u Nimechchyni [The system of professional training of social educators in Germany]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*, 19, 385–390. [in Ukrainian].
 35. Skachkova, H. (2018). Zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do roboty z osobamy, shcho maiut osoblyvi osvichni potreby [Foreign and domestic experience in training future social workers to work with people with special educational needs]. *Osvitlohichnyi dyskurs*, 1-2, 116–128. [in Ukrainian].
 36. Spivak, Ya.O. (2018). *Profesiina pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv iz sotsialnoho zakhystu prav molodi: mizhnarodnyi dosvid* [Professional training of social workers in the social protection of youth rights: international experience]. URL: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2\(37-38\)/syommd.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/syommd.PDF). [in Ukrainian].
 37. Starshinova, A.V. (2004). Tendencii obrazovaniya v oblasti social'noy raboty: izuchaya evropejskij opyt [Trends in Social Work Education: Exploring the European Experience]. *ZHurnal issledovaniy social'noj politiki*, 3, 363–376. [in Russian].
 38. Shevchenko, Zh.M. (2018). Praktychna spriamovanist profesiinoi pidhotovky sotsialnoho pratsivnyka u vyshchii shkoli Polshchi [Practical orientation of professional training of a social worker in a higher school in Poland]. *Naukovyi visnyk Kremenetskoj oblasnoi humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka. Seria: Pedahohika*, 9, 183–193. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 07.04.2021 р.

Mykhniuk Serhii

PhD Student

Department of Management and Educational Technology

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF TRAINING FUTURE SOCIAL WORKERS IN EUROPEAN COUNTRIES

Abstract. The article considers the experience of training future social workers in European countries. The role and significance of positive foreign experience of professional training in European countries – Germany, France, Poland, Britain are substantiated; Scandinavian countries – Sweden, Netherlands, Finland. The aim of the article is to analyze the theory and practice of training social workers in European countries. Research methods used: analysis – to study scientific sources on the research topic, comparison – to explain the scientific positions of various authors, interpretation – to make a scientific commentary on scientific sources. It is established that despite the commonality of individual European trends in the training of social workers, each European country has its own, unique experience of this training, and its own specifics of professional activities of social workers, given the priority social problems in society. The main priorities of professional training of social workers in European countries, which contribute to the formation of students' readiness for effective interaction in the professional sphere: variability of curricula, a wide range of specializations, a wide range of forms and methods of practical training, a large amount of training time for internships and etc. It is noted that the practice of pre-professional social work at the level of volunteering, participation in certain social projects, etc. is important for the training of social workers, which is a prerequisite for admission to the specialty «Social Work» in many European countries. It is concluded that in the practice of training future social workers in different countries, students receive the necessary knowledge, skills and abilities to implement interaction in its various organizational and substantive aspects (primarily with different subjects of social protection), instead of the pedagogical content of such interaction not specifically distinguished.

Key words: social worker; training of social workers; pedagogical interaction; professional training.